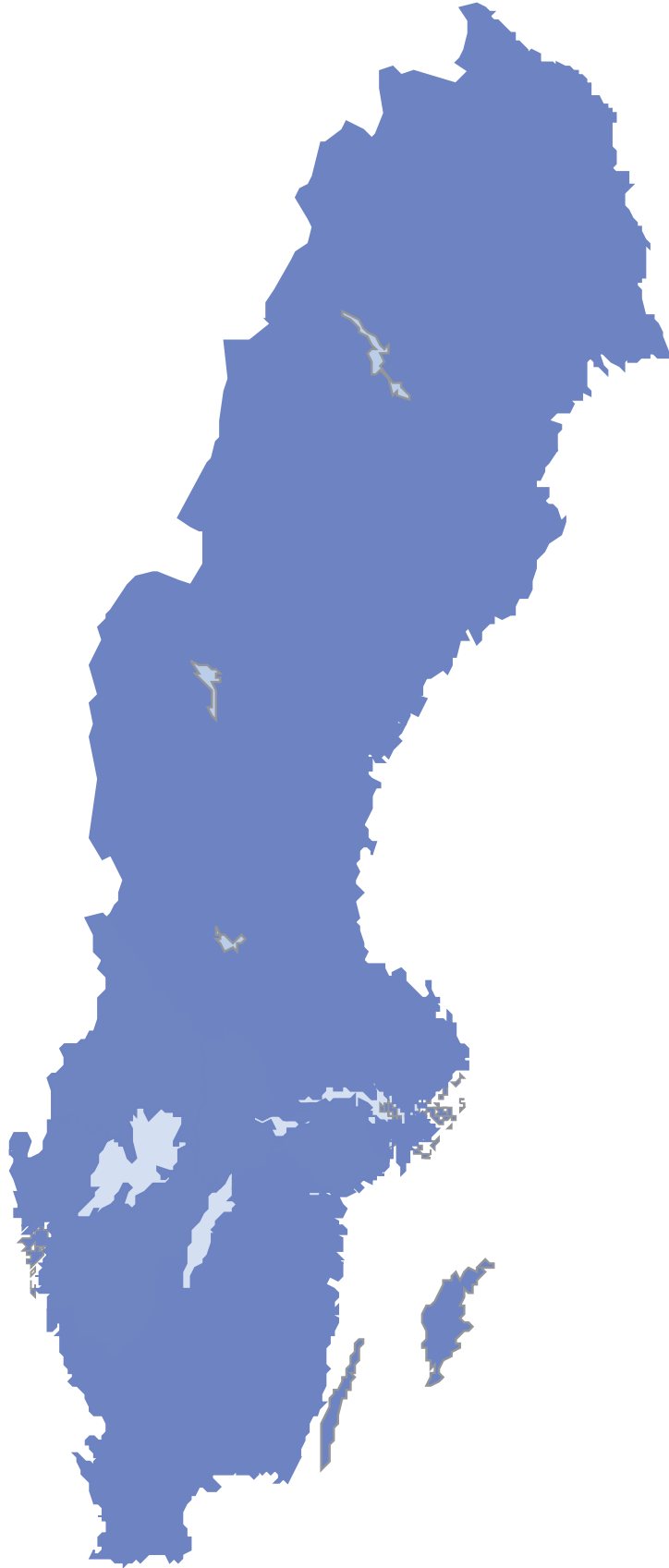

Kommunalekonomisk utjämning

Utjämningsåret 2023

Innehåll

Kommunalekonomisk utjämnings	1
Utjämningsåret 2023	1
1 Kommunalekonomisk utjämnings	3
1.1 Inkomstutjämnings	3
1.2 Kostnadsutjämnings	4
1.3 Strukturbidrag	4
1.4 Införandebidrag	5
1.5 Regleringsbidrag/avgift.....	5
1.6 SCB:s beräkningar utgör underlag för Skatteverkets beslut	5
2. Kostnadsutjämnings mellan kommuner	6
2.1 Förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet	6
2.2 Förskoleklass och grundskola	7
2.3 Gymnasieskola	9
2.4 Kommunal vuxenutbildning	10
2.5 Individ- och familjeomsorg.....	12
2.6 Äldreomsorg	13
2.7 Infrastruktur och skydd	14
2.8 Verksamhetsövergripande kostnader.....	15
2.9 Kollektivtrafik	15
3. Kostnadsutjämnings mellan regioner	17
3.1 Hälso- och sjukvårdsmodellen	17
3.2 Befolkningsförändringar	18
3.3 Kollektivtrafik	18
Bilaga 1: Prisindex	20
Bilaga 2: Nettokostnader per invånare 2021	21
Bilaga 3: Befolkningsförändringar	22
Förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, Förskoleklass och grundskola samt Gymnasieskola.....	22
Verksamhetsövergripande kostnader	23
Befolkningsförändringar i Regionerna.....	24

Förfrågningar Statistiska centralbyrån

Tova Holm tfn 010-479 62 76

SCB, Avdelningen för ekonomisk statistik och analys / Betalningsbalans,
finansmarknad och nationalräkenskaper / Offentlig ekonomi (ESA/BFN/OE)

Telefon 010-479 40 00 (vx)

E-post offentlig.ekonomi@scb.se

Webbplats www.scb.se/OE0115

1 Kommunalekonomisk utjämning

Syftet med utjämningen är att åstadkomma likvärdiga ekonomiska förutsättningar för alla kommuner och regioner att bedriva sin verksamhet. Utjämning görs inom ramen för ett delsystem för kommuner och ett för regioner. Delsystemen som är likartat uppbyggda består vardera av fem olika delar; inkomstutjämning, kostnadsutjämning, strukturbidrag, införandebidrag och regleringsbidrag/-avgift.

1.1 Inkomstutjämning

Inkomstutjämningen syftar till att utjämna för skillnader i skatteintäkter mellan kommuner och mellan regioner. Inkomstutjämningen finansieras i huvudsak av staten. Kommuner och regioner garanteras genom ett inkomstutjämningsbidrag 115 procent av en uppräknad medelskattkraft. Kommuner och regioner som har en skattkraft över den s.k. garantinivån betalar en inkomstutjämningsavgift till staten.

Beräkningen av inkomstutjämningsbidraget/avgiften för utjämningsår 202t sker i nedanstående steg¹:

1. Det slutliga skatteunderlaget enligt 202t-1 års taxering (inkomstår 202t-2) räknas upp till utjämningsårets nivå med hjälp av uppräkningsfaktorer som regeringen fastställt.
2. Skattekraften beräknas (uppräknat skatteunderlag / befolkning)
3. Andel av riksmedelvärdet beräknas (skattkraft / skattkraft för riket)
4. Skatteutjämningsunderlag beräknas (skattekraften för riket * 1,15 (garantinivå) * befolkning per kommun eller region)
5. Underlag för inkomstutjämningsbidrag/avgift beräknas (Skatteutjämningsunderlag - uppräknat skatteunderlag)
6. Inkomstutjämningsbidrag/avgift kr/invånare beräknas:
Bidrag/avgift: Underlag för inkomstutjämningsbidrag * länsvis skattesats / befolkning / 100

Länsvis skattesats

När inkomstutjämningsbidrag respektive inkomstutjämningsavgift beräknas används så kallade länsvisa skattesatser, vilket är medelskattesatsen 2003 justerat för huvudmannaskapsförändringar som har skett från och med 1991. Skillnaderna som finns i de länsvisa skattesatserna speglar på så sätt inte vilken skattesats som kommunerna eller regionerna valt, utan beror endast på i vilken utsträckning kommunerna tagit över verksamhet från regionerna eller tvärtom.

¹ Vid preliminärt utfall används befolkningen den 30 juni året före utjämningsåret och vid utfall används befolkningen den 1 november året före utjämningsåret.

[Skriv här]

Anledningen till att man använder dessa länsvisa skattesatser är att storleken på inkomstutjämningsbidrag eller inkomstutjämningsavgifter inte ska kunna påverkas av kommuner och regioner.

För bidragsberättigade kommuner beräknas bidraget utifrån 95 procent av medelskattesatsen, och för bidragsberättigade regioner utifrån 90 procent av medelskattesatsen. För avgiftsskyldiga kommuner och regioner ska avgiften istället beräknas utifrån 85 procent av medelskattesatsen för kommunerna respektive regionerna.

1.2 Kostnadsutjämning

Kostnadsutjämningen syftar till att utjämna för strukturella behovs- och kostnadsskillnader, t.ex. skillnader i andelen barn eller andelen äldre. Systemet ska däremot inte utjämna för kostnader som beror på skillnader i vald servicenivå, avgiftssättning och effektivitet.

Kostnadsutjämningen för kommuner består av nio delmodeller:

- Förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet
- Förskoleklass och grundskola
- Gymnasieskola
- Kommunal vuxenutbildning
- Individ- och familjeomsorg
- Äldreomsorg
- Infrastruktur
- Verksamhetsövergripande kostnader
- Kollektivtrafik (gemensam för kommuner och regioner)

Kostnadsutjämningen för regioner består av tre delmodeller:

- Hälso- och sjukvård
- Befolkningsförändringar
- Kollektivtrafik (gemensam för kommuner och regioner)

För varje delmodell beräknas en standardkostnad. Standardkostnaderna summeras till en strukturkostnad för varje kommun och region.

Kommuner och regioner som har en lägre strukturkostnad än genomsnittet för respektive kollektiv får betala en kostnadsutjämningsavgift och de som har en högre strukturkostnad än genomsnittet får ett kostnadsutjämningsbidrag. Summan av avgifterna skall i stort motsvara summan av bidragen.

1.3 Strukturbidrag

Kommuner och regioner kan få strukturbidrag. Bidragen beräknades inför utjämningsår 2014 i kronor per invånare. Det ska utgå årligen och tills vidare. Nivån på utgående bidrag, i kronor, bestäms med andra ord av befolkningsutvecklingen i berörda kommuner och regioner.

Kommunernas strukturbidrag utgörs av:

- Tidigare bidrag för "svagt befolkningsunderlag"
- Tidigare bidrag för "näringslivs- och sysselsättningsfrämjande åtgärder" eller "större bidragsminskning".

Regionernas strukturbidrag utgörs av:

- Tidigare bidrag för "små regioner"
- Tidigare bidrag för "större bidragsminskning"

1.4 Införandebidrag

Kommuner och regioner som vid ett införande av det nya utjämningsystemet 2020 fick en bidragsminskning alternativt avgiftshöjning, hade rätt till ett årligt införandebidrag för den del av bidragsminskningen som översteg 250 kronor per invånare. Införandebidragen trappades av stegvis med 250 kronor per invånare och år, och är inte längre aktuellt från och med utjämningsår 2023 för regionerna.

1.5 Regleringsbidrag/avgift

Nettot av inkomstutjämning, kostnadsutjämning och strukturbidrag jämförs med de för utjämningsåret anslagna medlen för kommuner respektive regioner. Om nettobeloppet överstiger anslaget ska en regleringsavgift erläggas. Om nettot uppgår till ett belopp som är mindre än anslaget utgår ett regleringsbidrag. Regleringsbidraget/-avgiften beräknas för kommuner och regioner på totalnivå och var för sig som enhetliga belopp i kronor per invånare.

1.6 SCB:s beräkningar utgör underlag för Skatteverkets beslut

Beräkningar inom ramen för den kommunalekonomiska utjämnningen ska under året före utjämningsåret genomföras två gånger, en gång i september och en gång i december. Syftet med septemberberäkningen är att förse kommuner och regioner med ett preliminärt underlag för budgetarbetet.

SCB:s decemberberäkning utgör underlag för *Skatteverkets* preliminära beslut om vilka bidrag och avgifter som ska utgå under utjämningsåret. Kommuner och regioner kan senast den 15 februari "påtala brister och oriktiga uppgifter i underlaget för beslutet". Skatteverket ska senast den 15 april fatta slutliga beslut om vilka bidrag och avgifter som ska utgå under utjämningsåret.

2. Kostnadsutjämning mellan kommuner

2.1 Förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet

Standardkostnaden för förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet beräknas utifrån kommunens åldersstruktur för åldersgrupperna 1-5 år (förskola) respektive 6-12 år (fritidshem). Från ålderssättningen görs sedan tillägg eller avdrag för behovskillnader, socioekonomi, gleshet, löner och befolkningsförändringar.

$$\begin{aligned} \text{Standardkostnad} = & \left. \begin{aligned} & (\text{andel barn 1-5 år} / 100 \\ & * \text{ kostnad per 1-5 åring} \\ & + \text{ andel barn 6-12 år} / 100 \\ & * \text{ kostnad per 6-12 åring} \end{aligned} \right\} \text{Ålderssättning} \\ & + \text{ tillägg/avdrag för skillnader i:} \\ & \quad \text{behov av förskola} \\ & \quad \text{behov av fritidshem} \\ & \quad \text{socioekonomi} \\ & \quad \text{gles bebyggelse} \\ & \quad \text{lönekostnad} \\ & \quad \text{befolkningsförändringar)} \\ & * \text{ KPIFt-1} * \text{ KPIFt} \end{aligned}$$

- Andelen barn i de aktuella åldersgrupperna avser befolkningen sista december, två år före utjämningsåret. Data uppdateras årligen och hämtas från SCB:s befolkningsstatistik.
- Kostnad per barn i de aktuella åldersgrupperna beräknas utifrån räkenskapsammandraget för kommunerna två år före utjämningsåret. Uppdateras årligen.
- Index för behov av förskola bygger på variablerna Andel barn 1-5 år med föräldrar som pendlar över kommungräns, Andel barn med ensamstående föräldrar och Andel barn med högt utbildade föräldrar. Utifrån dessa variabler beräknas varje kommuns förväntade vistelsetid och därmed behov av förskola. Uppdateras inte årligen.
- Index för behov av fritidshem bygger på variablerna Andel barn 6-12 år med föräldrar som pendlar över kommungräns och Andel barn med högt utbildade föräldrar. Utifrån dessa variabler beräknas varje kommuns förväntade inskrivningsgrad och därmed behov av fritidshem. Uppdateras inte årligen.

- Socioekonomiskt index beräknas som genomsnittet av kvoterna mellan andel barn 1–5 år som inte har någon förälder med eftergymnasial utbildning, andel barn 1–5 år som bor i hushåll med låg disponibel inkomst och andel barn 1–5 år med minst en förälder som har haft uppehållstillstånd i högst 4 år. Tillägg/avdrag beräknas genom att ta fem procent av ålderssättningen i förskolan multiplicerat med det socioekonomiska indexet. Uppdateras inte årligen.
- Beräkning av gleshetsindex bygger på utplacering av fiktiva² förskolor med minst fem barn, 1-5 år, baserat på befolkning och boendemönster år 2016.
- Varje kommuns lönekostnadsindex³ multipliceras med den justerade lönekostnaden för förskolan. Den justerade lönekostnaden beräknas genom att summan av ålderssättning, merkostnader för verksamhet i glesbygd, behovstillägg och socioekonomisk kompensation multipliceras med verksamhetens lönekostnadsandel, som fastställts till 73,8 procent för förskola, fritidshem och pedagogisk omsorg. Uppdateras inte årligen.
- Ersättningen för ökning respektive minskning av 1 – 5 åringar uppgår till 13 000 kronor (räknat i 2016 års priser) per barn. Ersättningen räknas årligen upp med konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) till aktuell kostnadsnivå. Hur tillägg/avdrag för befolkningsförändringar beräknas beskrivs närmare i Bilaga 3.
- Alla tilläggen/avdragen finansieras med ett avdrag för alla kommuner som motsvarar ett med befolkningen vägt genomsnitt för tilläggen.
- Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av KPIF året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

2.2 Förskoleklass och grundskola

Standardkostnaden för förskoleklass och grundskolan beräknas utifrån kommunens åldersstruktur för andelen barn i åldrarna 7–15 år samt andelen 6-åringar. Därtill kommer tillägg/avdrag för modersmålsundervisning och svenska som andraspråk, gleshet, löner och befolkningsförändringar.

² Enligt beräkningar med hjälp av modellen Struktur som förvaltas av Tillväxtverket. Mer information om Struktur och hur detta gleshetsindex har beräknats finns i betänkandet Lite mera lika (SOU 2018:74)

³ Information om lönekostnadsindex och lönekostnadsandel finns på sidan 69 i SOU 2018:74
[Skriv här]

Standardkostnad = (andel barn 7-15 år
 * kostnad per 7-15-åring

+ andel 6-åringar
 * kostnad per 6-åring

+ tillägg/avdrag för skillnader i:
 modersmålsundervisning och svenska som andra
 språk
 gleshet
 lönekostnad
 befolkningsförändringar)

* KPIFt-1* KPIFt

} Ålderssättning

- Kostnad per barn i de aktuella åldersgrupperna beräknas utifrån räkenskapsammandraget för kommunerna två år före utjämningsåret. Uppdateras årligen.
- Tillägg/avdrag för modersmålsundervisning och svenska som andraspråk beräknas genom att andelen 7-15-åringar som är födda utanför Sverige, Norge och Danmark, eller där båda föräldrarna är födda utanför dessa länder, multipliceras med andelen 7-15-åringar. Det i sin tur multipliceras med modellärsättningen för hemspråksundervisning. Uppdateras årligen.
- Tillägg/avdrag för gleshetsindex bygger på utplacering av fiktiva⁴ skolor med minst tio barn för en F-6-skola och minst 20 elever för en 7-9-skola. Uppdateras inte årligen.
- Varje kommuns lönekostnadsindex⁵ multipliceras med den justerade lönekostnaden för förskoleklass och grundskola. Den justerade lönekostnaden beräknas genom att summan av ålderssättning, modersmålsundervisning och merkostnader för verksamhet i glesbygd multipliceras med verksamhetens lönekostnadsandel, som fastställts till 68,8 procent för förskoleklass och grundskolan. Uppdateras inte årligen.
- Ersättningen för ökning respektive minskning av 6 - 15 åringar uppgår till 15 600 kronor (räknat i 2016 års priser) per barn. Ersättningen räknas årligen upp med konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) till aktuell kostnadsnivå. Hur tillägg/avdrag för befolkningsförändringar beräknas beskrivs närmare i Bilaga 3.

⁴ Enligt beräkningar med hjälp av modellen Struktur som förvaltas av Tillväxtverket. Mer information om Struktur och hur detta gleshetsindex har beräknats finns i betänkandet Lite mera lika (SOU 2018:74)

⁵ Information om lönekostnadsindex och lönekostnadsandel finns på sidan 69 i SOU 2018:74

- Alla tilläggen/avdragen finansieras med ett avdrag för alla kommuner som motsvarar ett med befolkningen vägt genomsnitt för tilläggen.
- Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av KPIF året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

2.3 Gymnasieskola

Standardkostnaden för gymnasieskolan beräknas utifrån kommunens åldersstruktur för andelen barn i åldrarna 16–18 år, elevernas programval de två senaste åren, gleshet, lönekostnader samt befolkningsförändringar.

$$\begin{aligned} \text{Standardkostnad} = & \left. \begin{array}{l} \text{andel ungdomar 16–18 år} \\ * \text{ kostnaden per 16–18-åring} \end{array} \right\} \text{Åldersersättning} \\ & + \text{tillägg/avdrag för skillnader i:} \\ & \quad \text{elevernas programval} \\ & \quad \text{gleshet} \\ & \quad \text{lönekostnader} \\ & \quad \text{befolkningsförändringar} \\ & * \text{KPIFt-1} * \text{KPIFt} \end{aligned}$$

Programvalsfaktorn beräknas för varje kommun i fyra steg:

1. Genom att multiplicera kommunens antal elever/program med budgeterad genomsnittskostnad i riket för respektive program, och därefter summera produkterna, erhålls en teoretisk totalkostnad för kommunens gymnasieskola. Denna totalkostnad divideras sedan med invånarantalet i kommunen. I denna beräkning tas även hänsyn till antal 16-18-åringar som inte går i gymnasiet.
 2. Genom att summera alla kommuners totalkostnader enligt punkt 1, och därefter dividera med antalet 16–18-åringar i riket, erhålls en teoretisk genomsnittskostnad per 16–18-åring i riket.
 3. Genom att multiplicera antalet 16–18-åringar i kommunen med den teoretiska genomsnittskostnaden, och sedan dividera med antalet invånare i kommunen, erhålls ett relationstal för varje kommun.
 4. Programvalsfaktorn erhålls genom att minska kommunens totalkostnad med kommunens teoretiska genomsnittskostnad.
 5. För att öka modellens stabilitet ska inte förändringar i elevernas programval mellan två år slå igenom fullt ut. Det görs genom att medelvärde av de två senaste årens programvalsfaktorer används.
- Data angående gymnasieprogrammets budgeterade genomsnittskostnader hämtas från Skolverkets riksprislista. Uppdateras årligen. För kostnad för IM används den genomsnittliga kostnaden

112 523 kr⁶. Denna kostnad avser 2016 och kommer att årligen uppdateras med den genomsnittliga kostnadsutvecklingen för de nationella programmen.

- Kostnad per 16-18-åring beräknas utifrån räkenskapsammandraget för kommunerna två år före utjämningsåret. Uppdateras årligen.
- Data över antalet elever hämtas från SCB:s skolstatistik avseende året två år före utjämningsåret. Uppdateras årligen.
- Tilläggen/avdragen för merkostnad för resor, inackordering och små gymnasieskolor beräknas med hjälp av ett index för merkostnad i glesbygd. Uppdateras inte årligen.
- Varje kommuns lönekostnadsindex⁷ multipliceras med den justerade lönekostnaden för gymnasieskolan. Den justerade lönekostnaden beräknas genom att summan av åldersersättning, programvalsfaktorn och merkostnader för verksamhet i glesbygd multipliceras med verksamhetens lönekostnadsandel, som fastställts till 67,8 procent för gymnasieskolan. Uppdateras inte årligen.
- Ersättningen för ökning respektive minskning av 16 - 18 åringar uppgår till 15 600 kronor (räknat i 2016 års priser) per barn. Ersättningen räknas årligen upp med konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) till aktuell kostnadsnivå. Hur tillägg/avdrag för befolkningsförändringar beräknas beskrivs närmare i bilaga 3.
- Alla tilläggen/avdragen finansieras med ett avdrag för alla kommuner som motsvarar ett med befolkningen vägt genomsnitt för tilläggen.
- Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

2.4 Kommunal vuxenutbildning

Standardkostnaden för kommunal vuxenutbildning och svenska för invandrare (SFI) beräknas utifrån antalet personer i åldern 20–56 år som saknar utbildning på grundskolenivå respektive gymnasienivå, samt antal personer i åldern 20–64 år som haft uppehållstillstånd mindre än fem år och som då anses ha behov av svenska för invandrare (SFI). Slutligen tillkommer ett tillägg/avdrag för förvärvsfrekvens.

$$\text{Standardkostnad} = \frac{((\text{antal } 20\text{--}56 \text{ år som saknar grundläggande nivå} \\ * \text{ kostnad per person i målgrupp} \\ / \text{ antal personer i kommunen})$$

⁶ Bygger på en enkätundersökning som Utredningen Lite mera lika (SOU 2018:74) har gjort i samarbete med Sveriges kommuner och regioner, SKR.

⁷ Information om lönekostnadsindex och lönekostnadsandel finns på sidan 69 i SOU 2018:74

+ (antal 20–56 år som saknar gymnasienivå
* kostnad per person i målgrupp
/ antal personer i kommunen)

+ (antal personer med behov av SFI
* kostnad per person i målgrupp
/ antal personer i kommunen)

+ tillägg/avdrag för förvärvsfrekvensen)
* KPIFt-1* KPIFt

- Antal personer, som saknar vuxenutbildning, i åldrarna 20 – 56 år kommer ifrån SCB:s utbildningsregister och uppdateras årligen.
- Behovet för SFI beräknas utifrån nyanlända 20 – 64 år som haft uppehållstillstånd mindre än fem år. Tiden för personer där kommunen mottar flyktingersättning exkluderas. Data kommer från SCB:s register STATIV och uppdateras årligen.
- Data för förvärvsarbetande kommer från SCB:s registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS) och uppdateras årligen.
- Kostnad per person i målgrupperna beräknas utifrån räkenskapsammandraget för kommunerna två år före utjämningsåret. Uppdateras årligen.

2.5 Individ- och familjeomsorg

Standardkostnaden för individ- och familjeomsorg bygger på en regressionsanalys där den genomsnittliga nettokostnaden för individ- och familjeomsorg 2014 - 2016 skattas med hjälp av följande variabler: andel barn 0 - 19 år som lever under inkomststandard, andelen lågutbildade personer födda i Sverige i åldern 20 - 40 år, roten ur tätortsbefolkningen, andelen av befolkningen boende i flerfamiljshus byggda 1965 - 1975, antal dagar med sjukpenning eller sjukersättning i åldersgruppen 16 - 64 år (ohälsotal) samt andel gränspendlare i åldern 16 - 74.

Standardkostnad= (488,71

+ 11 523,54 * andel barn 0 - 19 år under inkomststandard
 + 26 610,39 * andel lågutbildade 20-40 år
 + 2,60 * roten ur tätortsbefolkningen i kommunen
 + 2 797,15 * boende i flerfamiljshus byggda 1965 till 1975
 + 17,29 * ohälsotal
 - 495,53 * gränspendling
 + tillägg/avdrag för lönekostnader)

* $KPIF_{t-1} * KPIF_t$

- Andel barn som lever under inkomststandard beräknas exklusive ekonomiskt bistånd och endast för inkomster från Sverige, i enlighet med Förordning om ändring i förordningen (2004:881) om kommunalekonomisk utjämnings (SFS 2022:1476). Data kommer från SCB:s inkomst- och taxeringsstatistik. Uppdateras årligen.
- Lågutbildade personer födda i Sverige i åldern 20-40 år hämtas från SCB:s utbildningsstatistik. Uppdateras årligen.
- Som täthetsmått används roten ur tätortsbefolkningen i kommunen. Uppdatering sker vart femte år och avser i dagsläget förhållandena år 2020.
- Antal personer boende i flerfamiljshus byggda åren 1965-1975 bygger på statistik från SCB:s fastighetstaxeringsregister avseende året två år före utjämningsåret och befolkningsstatistiken sista december samma år. Uppdateras årligen.
- Antal dagar med sjukpenning eller sjukersättning i åldersgruppen 16 - 64 år (ohälsotal). Data kommer från Försäkringskassan och är mått på frånvarodagar som ersätts från sjukförsäkringen under en 12-månadersperiod. Antal utbetalda dagar med sjukpenning, arbetsskadesjukpenning, rehabiliteringspenning samt sjukersättning/aktivitetsersättning från socialförsäkringen relaterat till antal registrerade försäkrade i åldern 16 - 64 år. Alla dagar är omräknade till nettodagar, t.ex. två dagar med halv ersättning blir en dag. Uppdateras årligen.

- Gränspendling avser andel 16 – 74 år som pendlade till Norge och Danmark 2014. Justeringen beräknas genom att multiplicera andelen gränspendlare med andelen barn som lever under inkomststandard. Uppdateras inte årligen.
- Varje kommuns lönekostnadsindex⁸ multipliceras med den justerade IFO ersättningen och med verksamhetens lönekostnadsandel, som fastställts till 58,0 procent. Uppdateras inte årligen.
- Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

2.6 Äldreomsorg

Standardkostnaden för äldreomsorg beräknas utifrån antalet sammanboende respektive ensamboende i åldersgrupperna 65–79, 80–89 samt 90 år och uppåt. Kommunens åldersersättning beräknas genom andelen invånare i respektive grupp multiplicerad med en fastställd normkostnad för gruppen. Vidare tillkommer tillägg/avdrag för hemtjänst i glesbygd, institutionsboende i glesbygd, språk samt ohälsa.

Standardkostnad = (åldersersättning baserad på samman- och ensamboende } Åldersersättning
* justeringsfaktor
+ tillägg/avdrag för skillnader i:
hemtjänst i glesbygd
institutionsboende i glesbygd
språk
ohälsa
lönekostnader)

* $KPIF_t - 1 * KPIF_t$

- Justeringsfaktorn för åldersersättningen korrigerar den genomsnittliga vägda standardkostnaden i riket så att den överensstämmer med den vägda genomsnittliga nettokostnaden för äldreomsorg enligt räkenskapssammandraget två år före utjämningsåret.
- Hemtjänst i glesbygd - tillägget syftar till att fånga upp de merkostnader för hemtjänst i glesbygd som beror på personalens ökade resekostnader samt att små hemtjänstenheter i glesbygd genererar vissa merkostnader.

⁸ Information om lönekostnadsindex och lönekostnadsandel finns på sidan 69 i SOU 2018:74
[Skriv här]

Ersättningen för hemtjänst beräknas genom att multiplicera glesbygdsindex med ålderersättningen. Glesbygdsindexet uppdateras inte årligen utan ligger fast.

- Institutionsboende i glesbygd – tillägg utgår till de kommuner som har en glesbygdsfaktor ($\text{Tätortsgrad}^2 \cdot \text{roten ur (Invånare per km}^2\text{)}$) som är lägre än 0,8. Tätortsgraden uppdateras vart femte år och avser i dagsläget förhållandena år 2020.
- Språk – För att kompensera de kommuner med relativt hög andel äldre som är födda utanför Norden, för den anpassning av verksamheten som behöver göras främst för att kommunerna ska kunna utföra omsorgen på vårdtagarens eget modersmål, används statistik över andel personer 65+ födda utanför Norden. Den multipliceras med en kostnad per person som motsvarar fem procent av genomsnittskostnaden för 65-åringar. Data bygger på SCB:s befolkningsstatistik och uppdateras årligen.
- Ohälsa – För att korrigera de kommuner där en relativt hög andel äldre har haft ett fysiskt ansträngande jobb, och därmed har behov av mer och tidigare resurser för äldreomsorg än genomsnittet, beräknas ett tillägg/avdrag för ohälsa. Justeringen bygger på skillnader i dödlighet mellan kommuner under en femårsperiod. I kommuner där fler än förväntat avlider under en femårsperiod bedöms invånarna vara i behov av äldreomsorg i ett tidigare skede. Data bygger på SCB:s befolkningsstatistik och uppdateras årligen.
- Alla tilläggen/avdragen finansieras med ett avdrag för alla kommuner som motsvarar ett med befolkningen vägt genomsnitt för tilläggen.
- Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

2.7 Infrastruktur och skydd⁹

Standardkostnaden för infrastruktur och skydd beräknas utifrån två komponenter; gator och vägar och räddningstjänst.

- För gator och vägar beräknas kommunens merkostnad med ett klimattillägg och ett ortstillägg i 2016 års priser. Uppdateras inte årligen.
- För räddningstjänst beräknas kommunernas merkostnad med variablerna invånardistans och lokalt befolkningsunderlag. Beloppen anges i 2016 års priser. Uppdateras inte årligen.

⁹ För utförligare beskrivning se sid 231 i SOU 2018:74

- Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) från år 2017.

2.8 Verksamhetsövergripande kostnader

Standardkostnaden för infrastruktur beräknas utifrån fem komponenter; befolkningsminskning, eftersläpningseffekter, uppvärmningskostnader, byggkostnader och administration.

- Ersättningsbeloppet för befolkningsminskning är 200 kr/inv. Folkmängden uppdateras årligen, men inte ersättningsbeloppet. Hur tillägg/avdrag för befolkningsminskning beräknas beskrivs närmare i bilaga 3.
- Hur tillägg/avdrag för eftersläpningseffekter beräknas beskrivs i bilaga 3.
- Ersättning för uppvärmningskostnader bygger på data från 2016 för lokalyta och energikostnad i sådana lokaler som är föremål för utjämning. I beräkningen tas också hänsyn till i vilken klimatzon kommunen finns. Uppdateras inte årligen.
- Byggkostnader baseras på regionala skillnader i lönekostnader för byggnadsarbetare samt skillnader i klimat. Gäller från år 2016 och uppdateras inte årligen.
- För administration¹⁰ beräknas kommunernas merkostnad utifrån kostnadsuppgifter från 2016. Uppdateras inte årligen.
- Omräkning av standardkostnaden för verksamhetsövergripande kostnader till utjämningsårets kostnadsnivå sker endast för komponenterna uppvärmning, byggkostnader och administration. Komponenterna räknas upp med konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) från 2017.

2.9 Kollektivtrafik

Standardkostnaden för kollektivtrafiken beräknas länsvis med hjälp av variablerna gleshet, arbetspendling och tätortsstruktur. Därefter fördelas 50 procent till kommunerna och 50 procent till regionerna, förutom för kommunkollektivet i Stockholms län som endast erhåller 40 procent av länets beräknade kollektivtrafikkostnad.

En fördelning efter kostnader gäller för Västmanlands län, Västernorrlands län, Västerbottens län och Norrbottens län.

En fördelning med lika stora belopp per invånare gäller för Stockholms län, Uppsala län, Östergötlands län, Jönköpings län, Kronobergs län, Kalmar

¹⁰ För utförligare beskrivning se sid 240 i SOU 2018:74

[Skriv här]

län, Blekinge län, Skåne län, Hallands län, Västra Götalands län, Värmlands län, Örebro län, Dalarnas län, Gävleborgs län och Jämtlands län.

För kommunerna i Södermanlands län fattar regeringen särskilda beslut om varje kommuns andel av de totala kostnaderna i länet.

Standardkostnaden för län samt regioner och kommunkollektiv i respektive län beräknas enligt följande:

Standardkostnad i länet = $(23,107 + 0,00006 * \text{antal boende i tätort} + 28,331 * \text{andel pendlare över kommungräns} + 16,096 * \text{roten ur invånardistansen})$

Standardkostnad för regionen = Standardkostnaden i länet/2

Standardkostnad för kommunkollektivet = Standardkostnaden i länet/2

Standardkostnad för kommun där fördelningen görs efter kostnader beräknas standardkostnaden enligt:

Standardkostnad = $(\text{Länsspecifikt intercept (se nedan)} + 22,121 * \text{roten ur invånardistansen} - 114,609 * \text{tätortsgraden} + 65,176 * \text{tätortsgraden i kvadrat} + 0,016 * \text{pendlingsavstånd})$

Interceptet för:

Västmanland = 4 508,597

Västernorrland = 4 575,852

Västerbotten = 4 573,974

Norrbottnen = 4 160,168

Standardkostnad för kommun där fördelningen görs efter *invånare* = $\text{Andel av länets befolkning} * \text{Standardkostnad för kommunkollektivet} / \text{kommunens befolkning} * \text{justeringsfaktor}$

Justeringsfaktorn justerar så att det vägda genomsnittet av standardkostnaden överensstämmer med senast kända genomsnittskostnad för kollektivtrafiken.

Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

3. Kostnadsutjämning mellan regioner

3.1 Hälso- och sjukvårdsmodellen

Standardkostnaden för hälso- och sjukvård beräknas länsvis med hjälp av variablerna bemanning i glesbygd, vård i glesbygd, vårdbehov och lönekostnader.

- För bemanning i glesbygd och vård i glesbygd används index¹¹.
- Tillägg/avdrag för lönekostnader beräknas genom att först beräkna en justerad lönekostnad:

Justerad lönekostnad = lönekostnadsandel (0,706) * (Tillägg/avdrag för gleshet + Tillägg för vårdbehov)

Därefter beräknas ett lönetillägg genom att multiplicera respektive regions lönekostnadsindex¹² med den justerade lönekostnaden. Löneindexet uppdateras inte årligen.

Vårdbehov

Vid beräkning av vårdbehovet delas befolkningen in i följande kategorier:

- Barn och unga: 0 år, 1-5 år, 6-18 år
 - Låg disponibel inkomst
 - Hög disponibel inkomst
- Vuxna: 19-49 år, 50-69 år, 70-79 år
 - Låg disponibel inkomst per konsumtionsenhet
 - Låg utbildning
 - Hög utbildning
 - Hög disponibel inkomst per konsumtionsenhet
 - Låg utbildning
 - Hög utbildning
- Vuxna: 80-89 år, 90 år och äldre
 - Ensamboende
 - Sammanboende

Uppgifterna beräknas på befolkning per den 31 december två år före utjämningsåret. Antalet per grupp i respektive region multipliceras med en genomsnittskostnad framtagen från Region Skåne, Västra Götalandsregionen och Region Norrbotten. Kostnadsuppgifterna som

¹¹ För utförligare beskrivning se sid 69 och sid 265 i SOU 2018:74

¹² Information om lönekostnadsindex och lönekostnadsandel finns på sidan 69 i SOU 2018:74

[Skriv här]

bygger på värden från år 2016 och uppdateras inte årligen. Vårdbehovet multipliceras slutligen med en korrigeringsfaktor så att kostnaden överensstämmer med redovisad kostnad enligt Räkenskapssammandraget två år före utjämningsåret.

Definitioner som används:

Utbildningsnivå:

- Låg utbildning - grundskola och gymnasial nivå
- Hög utbildning - eftergymnasial nivå

Inkomst:

- Låg disponibel inkomst per konsumtionsenhet - personer som har medianinkomst eller under medianinkomst
- Hög disponibel inkomst per konsumtionsenhet - personer som har över medianinkomst

Disponibel inkomst per konsumtionsenhet beskriver hushållets ekonomiska standard. För att kunna göra jämförelser mellan olika hushållstyper divideras inkomsten med en vikt (benämns konsumtionsenhet) som avgörs av hushållets sammansättning.

3.2 Befolkningsförändringar

Standardkostnad för befolkningsförändringar beräknas utifrån kraftig befolkningsförändring samt eftersläpningseffekter.

- Ersättningsbeloppet för kraftigbefolkningsförändring är 100 kr/inv. Folkmängden uppdateras årligen, men inte ersättningsbeloppet. Hur tillägg/avdrag för befolkningsförändringen beräknas beskrivs närmare i bilaga 3.
- Hur tillägg/avdrag för eftersläpningseffekter beräknas beskrivs i bilaga 3.

Standardkostnaden räknas inte upp till utjämningsårets kostnadsnivå.

3.3 Kollektivtrafik

Standardkostnaden för kollektivtrafiken beräknas länsvis med hjälp av variablerna gleshet, arbetspendling och tätortsstruktur. Därefter fördelas 50 procent till kommunerna och 50 procent till regionerna. För Stockholms län gäller dock att 60 procent av den beräknade kollektivtrafikkostnaden tillfaller regionen.

Standardkostnaden för län samt region och kommunkollektiv i respektive län beräknas enligt följande:

Standardkostnad i länet = $(23,107 + 0,00006 * \text{antal boende i tätort} + 28,331 * \text{andel pendlare över kommungräns} + 16,096 * \text{roten ur invånardistansen})$

Standardkostnad för regionen = $0,5 * \text{Standardkostnaden i länet}$ ¹³

Standardkostnad för regionen justeras sedan så att det vägda genomsnittet av standardkostnaden överensstämmer med senast kända genomsnittskostnad för kollektivtrafiken.

Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

¹³ Undantag för Stockholms län där 60 procent tillfaller regionen och 40 procent tillfaller kommunkollektivet.

[Skriv här]

Bilaga 1: Prisindex

Uppräkning till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av utvecklingen av konsumentprisindex med fast ränta (KPIF).

För utjämningsåret och året före utjämningsåret används prognoser som finns att hämta i budgetpropositionen som kan ses på Regeringens hemsida.

Dessa uppdateras årligen.

År	Utveckling i prisindex (%)	Omräkningsfaktor
2017	2,0	1,020
2018	2,1	1,021
2019	1,7	1,017
2020	0,5	1,005
2021	2,4	1,024
2022	7,9	1,079
2023	5,2	1,052

Bilaga 2: Nettokostnader per invånare 2021

Kommunernas sammanlagda nettokostnader för 2021, kronor per invånare.

Verksamhet	
Förskoleverksamhet och Skolbarnsomsorg	8 655
-förskola	6 994
-pedagogisk omsorg	93
-fritidshem	1 568
Förskoleklass och grundskola	12 516
- förskoleklass	742
- grundskola	11 774
Gymnasieskola	4 254
Kommunal vuxenutbildning	674
- grundläggande vuxenutbildning	136
- gymnasial vuxenutbildning	261
- SFI	276
Individ- och familjeomsorg, IFO	4 816
Äldreomsorg	11 342
Kollektivtrafik	223

Källa: Räkenskapsammandrag för kommuner 2021

Vad gäller kollektivtrafik antas att kommunerna och regioner solidariskt delar på kostnaderna. Baserat på regionernas och kommunernas sammanlagda nettokostnad för kollektivtrafik beräknas en nettokostnad per invånare. Den summerade nettokostnaden divideras med två för att fördela kostnaderna mellan kommun- och regionkollektiven. Ovan angivna värde avser endast kommunernas nettokostnad.

Bilaga 3: Befolkningsförändringar

Modellerna för Förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, Förskoleklass och grundskola, Gymnasieskola och Verksamhetsövergripande kostnader för kommunerna samt modellen Befolkningsförändringar för regionen innehåller komponenter för kompensation för befolkningsförändringar. I denna bilaga beskriver vi hur dessa komponenter beräknas.

Förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, Förskoleklass och grundskola samt Gymnasieskola

Beräkningen för dessa modeller sker på liknande sätt, så beskrivningen gäller för alla tre modellerna.

Kraftig minskning av antalet barn och ungdomar

Kommuner vars barn och ungdomar de senaste fem åren minskat med minst 2 procent eller 2 procentenheter mer än minskningen i riket, får en ersättning per barn och ungdom utöver det aktuella gränsvärdet. Ersättningen räknas därefter om till kronor per invånare.

Befolkningstillägg/avdrag: = Procentuell minskning av barn och ungdom > aktuellt gränsvärde => antal barn och unga som minskat utöver gränsvärde * ersättningsbeloppet kr/antalet invånare

Annars;

Befolkningstillägg/avdrag = 0.

Kraftig ökning av antalet barn och ungdomar

Kommuner vars barn och ungdomar de senaste fem åren ökat med minst 2 procent, eller 2 procentenheter mer än ökningen i riket, får en ersättning per barn och ungdomar utöver det aktuella gränsvärdet. Ersättningen räknas därefter om till kronor per invånare.

Befolkningstillägg/avdrag: = Procentuell ökning av barn och ungdomar > aktuellt gränsvärde => antal barn och ungdomar som ökat utöver gränsvärde * ersättningsbeloppet kr/antalet invånare

Annars;

Befolkningstillägg/avdrag = 0.

- Befolkningsminskning och befolkningsökning bland barn och ungdomar mäts som förändringen i antalet invånare mellan sista december sju år före utjämningsåret och sista december två år före utjämningsåret, i relation till antalet invånare sista december sju år före utjämningsåret.

Verksamhetsövergripande kostnader

Befolkningsminskning

Kraftig befolkningsminskning ska kompensera kommuner med en kraftig minskning av befolkningen de senaste tio åren (om kommunens befolkning har minskat med mer än 2 procent under den senaste 10-årsperioden):

Befolkningstillägg = (Procentuell befolkningsminskning - 2,0) * 100

Annars;

Befolkningstillägg = 0.

Eftersläpningseffekter

För eftersläpningseffekter ska kommuner som har haft en årlig genomsnittlig befolkningstillväxt på minst 1,2 procent kompenseras för den eftersläpning av intäkter som förekommer i systemet. För att kunna erhålla tillägg krävs dels att kommunen under en fyraårsperiod haft en årlig genomsnittlig befolkningstillväxt på minst 1,2 procent, dels att kommunen mellan de två senaste mättidpunkterna haft en befolkningstillväxt på minst 1,2 procent. Som mättidpunkter används kommunens befolkning per den 1 november sex, fem, fyra, tre, två och ett år före utjämningsåret¹⁴.

Grund för tillägg för eftersläpningseffekter är det antal nya invånare som tillkommit till kommunen utöver det antal nya invånare som krävs för att nå upp till gränsvärdet på 1,2 procent. Det antal personer som överstiger gränsvärdet adderas till folkmängden per den 1 november två år före utjämningsåret. Sedan gör man en ny beräkning av kommunens utfall från det utjämningsystem som gällde året före utjämningsåret, vilket man ställer mot det faktiska utfallet året före utjämningsåret. Skillnaden mellan dessa båda utfall ligger till grund för tillägget. För att kompensation även ska ske för eftersläpande skatteintäkter görs en ny beräkning av inkomstutjämnningen baserad på den ökade folkmängden.

¹⁴ Vid den preliminära beräkningen ersätts den 1 november året före utjämningsåret med den 30 juni året före utjämningsåret. För att erhålla tillägg i den preliminära beräkningen krävs det att folkmängden i kommunen ökat med minst 0,8 procentenheter mellan den 1 november två år före utjämningsåret och den 30 juni året före utjämningsåret.

[Skriv här]

Eftersläpningstillägg = Årlig genomsnittlig befolkningstillväxt > 1,2 % => befolkningstillväxt mellan de två senaste mättidpunkterna > 1,2 % => Det antal personer av befolkningsökningen som överstiger 1,2 % + antalet personer per den 1 november två år före utjämningsåret => Ökad folkmängd * utfall kr/inv. utjämningsåret före - kommunens utfall föregående utjämningsår = tilläggets underlag => tilläggets underlag / faktisk folkmängd den 31 december två år före utjämningsåret

Annars;

Eftersläpningstillägg = 0.

- Kompensation för eftersläpningseffekter mäts i första fasen som den årliga genomsnittliga ökningen av folkmängden mellan första november fem år före utjämningsåret och första november året före utjämningsåret. I andra fasen används regionens befolkningsförändring mellan första november två år före utjämningsåret och befolkningen året före utjämningsåret¹⁵.
- Tillägget räknas ej upp till utjämningsårets kostnadsnivå.

Befolkningsförändringar i Regionerna

Kraftig befolkningsförändring

Kraftig minskning i befolkningen

Region vars befolkning de senaste tio åren minskat med minst 2 procent eller 2 procentenheter mer än minskningen i riket, får en ersättning per person utöver det aktuella gränsvärdet.

Befolkningsminskningstillägg = (Procentuell befolkningsminskning - 2,0) * 100 * ersättningsbeloppet kr

Annars;

Befolkningsminskningstillägg = 0.

Kraftig ökning i befolkningen

Regioner vars befolkning de senaste tio åren ökat med minst 2 procent, eller 2 procentenheter mer än ökningen i riket, får en ersättning per person utöver det aktuella gränsvärdet.

Befolkningsökningstillägg = (Procentuell befolkningsminskning + 2,0) * 100 * ersättningsbeloppet kr

Annars;

Befolkningsökningstillägg = 0.

¹⁵ Vid den preliminära beräkningen är datumet sista juni året före utjämningsåret, annars per den första november, året före utjämningsåret.

Eftersläpningseffekter

De regioner som har haft en årlig genomsnittlig befolkningstillväxt på minst 1,2 procent kompenseras för den eftersläpning av intäkter som förekommer i systemet. För att kunna erhålla tillägg krävs *dels* att regionen under en fyraårsperiod haft en årlig genomsnittlig befolkningstillväxt på minst 1,2 procent, *dels* att regionen mellan de två senaste mättidpunkterna haft en befolkningstillväxt på minst 1,2 procent. Som mättidpunkter används regionens befolkning per den 1 november sex, fem, fyra, tre, två och ett år före utjämningsåret¹⁶.

Regionen får compensation för den befolkningsökning som överstiger gränsvärdet 1,2 procent. Det antal personer som överstiger gränsvärdet adderas till folkmängden per den 1 november två år före utjämningsåret. Sedan gör man en ny beräkning av regionens utfall från kommunalekonomisk utjämning året före utjämningsåret vilket man ställer mot det faktiska utfallet året före utjämningsåret. Skillnaden mellan dessa båda utfall ligger till grund för tillägget. För att compensation även ska ske för eftersläpande skatteintäkter görs en ny beräkning av inkomstutjämningen baserad på den ökade folkmängden.

Eftersläpningstillägg:

= Årlig genomsnittlig befolkningstillväxt under fyra år > 1,2 %

=> befolkningstillväxt mellan de två senaste mättidpunkterna > 1,2 %

=> Det antal personer av befolkningsökningen som överstiger 1,2 % + antalet personer per den 1 november två år före utjämningsåret

=> Ökad folkmängd * utfall kr/inv. utjämningsåret före -

regionens utfall föregående utjämningsår = tilläggets underlag

=> tilläggets underlag / faktisk folkmängd den 31 december två år före utjämningsåret

Annars;

Eftersläpningstillägg = 0.

- Compensation för eftersläpningseffekter mäts i första fasen som den årliga genomsnittliga ökningen av folkmängden mellan första november fem år före utjämningsåret och första november året före utjämningsåret.
- I andra fasen används regionens befolkningsförändring mellan första november två år före utjämningsåret och befolkningen året före utjämningsåret¹⁷.

¹⁶ Vid den preliminära beräkningen ersätts den 1 november året före utjämningsåret med den 30 juni året före utjämningsåret. För att erhålla tillägg i den preliminära beräkningen krävs det att folkmängden i regionen ökat med minst 0,8 procentenheter mellan den 1 november två år före utjämningsåret och den 30 juni året före utjämningsåret.

¹⁷ Vid den preliminära beräkningen är datumet sista juni året före utjämningsåret, annars per den första november, året före utjämningsåret.

[Skriv här]